

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน” มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้แหล่งข้อมูลในการวิจัยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ทั้งหมด 3,299 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการกำหนดด้วยตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane จำนวน 340 คน และทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามสำหรับประชาชนแบบปลายปิด (Close ended Question) เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยให้ตอบคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือก แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตัวแปรอิสระ ด้านลักษณะส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้จากอาชีพหลัก ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ เป็นแบบสอบถามลักษณะให้เลือกตอบ (Checklists)

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน

ส่วนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ตอนที่ 1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องจักรสาน ทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการมีส่วนร่วม 2) ด้านบริหารจัดการทรัพยากร 3) ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปผลการวิจัยแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีส่วนร่วมในการเผยแพร่งานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยเน้นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันที่เหมาะสมกับ วิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชน และรองลงมาตามลำดับ คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานให้มีคุณค่าและคงคุณค่าเอกลักษณ์ของชุมชนต่อไป มีการฟื้นฟูงานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่กำลังจะสูญหายให้กลับมาอยู่ในวิถีชีวิตชุมชน คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมช่วยในการดูแลบริหารจัดการทรัพยากรทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมช่วยกันดูแลทรัพยากรทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ และส่งเสริมองค์กรชุมชนและปรับกระบวนการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับงานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

1.2 ด้านบริหารจัดการทรัพยากร

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านบริหารจัดการทรัพยากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการเตรียมตัวและความพร้อมของชุมชนในด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ การทอผ้า ทอเสื่อกก ทำไม้กวาด ตลอดจนการจักสาน ฯลฯ และรองลงมาตามลำดับ คือ มีแนวทางแก้ไขปัญหามาโดยอาศัยความจำเป็นในการจัดตั้งโครงการและมีจุดมุ่งหมายเป็นแนวทางในการดำเนินงานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานให้ประสบผลสำเร็จ ได้มีหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนได้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานแก่ประชาชนในหมู่บ้าน มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ข่าวสารด้วยวิธีการต่างๆ เช่น เสียงตามสาย ประชุม ชี้แจง เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน งานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เป็นการสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดในหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น และมีการรับฟังปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

1.3 ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนบึงทับแตรง และรองลงมาตามลำดับ คือ งานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ การทอผ้า ทอเสื่อกก ทำไม้กวาด ตลอดจนการจัก

สาน ฯลฯ สามารถนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือสินค้า OTOP ได้ มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ ผู้รู้ ผู้อาวุโส ในหมู่บ้านเพื่อเป็นการสืบทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานของชุมชน งานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ การทอผ้า ทอเสื่อกก ทำไม้กวาด ตลอดจนการจักสาน ฯลฯ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมาก คนสมัยก่อนที่มีความรู้และความสามารถในการนำเอางานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานมาประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพเสริม และมีการสร้างสรรค์งานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.4 ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแสด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการค้นคว้าและการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น งานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานสืบทอดจนมาถึงทุกวันนี้ และรองลงมาตามลำดับ คือ มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่กำลังสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้วนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ทางเศรษฐกิจได้ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมแสดงสินค้าทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานในชุมชน มีการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น งานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ การทอผ้า ทอเสื่อกก ทำไม้กวาด ตลอดจนการจักสาน ฯลฯ การอนุรักษ์โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน และมีการสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้นเพื่อจัดแสดงงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

1.5 ด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแสด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งซึ่งนับเป็นการสืบทอดมรดกทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เพื่อให้คงอยู่ในสังคมสืบต่อไป และรองลงมาตามลำดับ คือ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ให้แก่สมาชิกในชุมชน มีการสาธิตภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา และนำไปเผยแพร่ นำไปสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพ มีการบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมให้แก่คนรุ่นใหม่ ทำให้คนในชุมชนเกิดความร่วมใจส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่คนในชาติและเป็นที่ยอมรับทั่วโลก และมีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในชุมชนด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ เช่น การแสดงงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบึงทับแสด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญในเรื่องด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการจัดการความรู้ โดยผู้ศึกษาได้สร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น เพื่อนำไปศึกษากับกลุ่มเป้าหมาย พบว่า รูปแบบ

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ที่เหมาะสมของชุมชนบึงทับแสบ
ต้องประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ควรมีการนำความรู้เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นมาพัฒนาและต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ประจำชุมชน เพื่อสร้างเอกลักษณ์และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป

2) ด้านกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปัจจุบันพบว่า กลุ่มองค์กรชุมชนอาจจะยังไม่มีการจัดกระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การดำเนินงานของกลุ่มในขั้นตอนต่าง ๆ นั้นเป็นการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการความรู้ที่ชัดเจน ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดความรู้ การแสวงหาและยึดกุมความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรชุมชนแต่ละพื้นที่มีบริบทที่แตกต่างกัน อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือข้ามในบางขั้นตอน ซึ่งผู้ศึกษาพบว่า ขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน และ

3) เงื่อนไขที่ทำให้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ประสบความสำเร็จ ที่เหมาะสมและสามารถขับเคลื่อนการจัดการความรู้ที่ประกอบด้วยเงื่อนไขที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ เป็นเงื่อนไขที่ พบว่า ในปัจจุบันกลุ่มองค์กรชุมชนมีความเข้าใจในเรื่องของการแลกเปลี่ยนความรู้ การถ่ายทอดความรู้อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเงื่อนไขนี้เป็นเงื่อนไขที่ต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้องค์กรชุมชนได้มีความรู้ เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการความรู้ของกลุ่มได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม 2) วัฒนธรรมองค์กร ในที่นี้มุ่งศึกษาทัศนคติทางสังคมวิทยา ในวัฒนธรรมองค์กรแบบชุมชน (Communal Culture) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความเป็นมิตร (Sociability) ได้แก่ การไว้วางใจกัน การมีอิสระในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความเป็นหนึ่งเดียว (Solidarity) ได้แก่ การมีข้อตกลงร่วมกันของกลุ่ม การมีความสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจกันเป็นต้น 3) ภาวะผู้นำ ในที่นี้ผู้ศึกษาเน้นศึกษาภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง (Transformation Leadership) พบว่า เงื่อนไขด้านภาวะผู้นำเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอีกเงื่อนไขหนึ่ง ที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ เนื่องจากการที่องค์กรชุมชนจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง และมีความเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน และ 4) โครงสร้างพื้นฐาน เงื่อนไขนี้มุ่งศึกษาทั้งโครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างของกลุ่ม โดยการที่จะทำให้การจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จได้นั้น โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มต้องมีความพร้อม ทั้งในด้านสถานที่ บุคลากร ฯลฯ รวมไปถึงการมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน และมีการแบ่งหน้าที่ตามความรู้ความสามารถ

ผลการศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

ผลการศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ การทอผ้า ทอเสื่ออก ทำไม้กวาด ตลอดจนการจักสาน ฯลฯ พบว่า หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เป็นการประดิษฐ์มาจากไม้ไผ่ ก้านมะพร้าว ฝักรวดลายต่างๆ เป็นกระบวนการประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะพิเศษ ท่ามกลางบริบทของสังคมที่แปรเปลี่ยนไป การรักษาวัฒนธรรมการประดิษฐ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เฉพาะภาคนั้น เป็นไปอย่างยากลำบาก กระบวนการการต่อสู้เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน จึงมีการส่งเสริมการเรียนรู้ในกระบวนการและขั้นตอนการประดิษฐ์ในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันในทุกขั้นตอนแก่ผู้สนใจ

การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน พบว่า การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานนั้น ควรเกิดจากความร่วมมือและการประสานงานอย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถานศึกษาต่างๆ ในการฟื้นฟูและสร้างความเจริญเติบโตที่มั่นคงให้กับภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานอีกทั้ง ต้องสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานให้กับภูมิปัญญาประเภทนี้จะได้คงอยู่กับสภาพการณ์ในปัจจุบันและดำรงอยู่เป็นมรดกแก่ลูกหลาน ดังต่อไปนี้

1. *ปัจจัยด้านการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้* มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานในทุกด้าน ตั้งแต่กระบวนการเลือกวัสดุอุปกรณ์ จนถึงขั้นตอนการประดิษฐ์เป็นเค้าโครงโดยผู้สืบทอดความรู้เรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานเป็นเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจ มาเรียนรู้ด้วยความสมัครใจของตนเอง ประชาชนหรือครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้โดยการใช้วิธีการบอกเล่า และการทำให้ดูเป็นแบบอย่าง และให้เยาวชนได้จดจำกันแล้วปฏิบัติตามหรือบางส่วนอาจมีการจดวิธีการ/กระบวนการประดิษฐ์ไว้อย่างคร่าวๆ มีการถ่ายทอดจากประสบการณ์จากรุ่นที่สุ่รุ่นน้องปลูกฝัง จากรุ่นสู่รุ่นโดยการสร้างอุดมการณ์เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

2. *ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม* ผู้เข้ามาทำการศึกษาและให้ความสนใจกับกิจกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เมื่อมีการจัดกิจกรรมภายนอกสถานที่หรือจะเป็นการเข้ามาศึกษา ชุมชนรอบด้านต่างให้ความสำคัญเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยที่เป็นผลมาจากการสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษและผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย เป็นการเห็นพ้องถึงสิ่งดีงามที่ตรงกันจึงเกิดเป็นแนวคิดในการอนุรักษ์และสืบทอด เพื่อเป็นประโยชน์แก่รุ่นต่อไปได้เรียนรู้โดยพยายามจัดเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบึงทับแตรง เป็นผู้กระทำความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาร่วมสนับสนุนและเผยแพร่ความรู้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันการให้ความสนใจในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเป็นที่สนใจแก่บุคคลทั่วไปที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากและการกลับมาใช้ชีวิตชีวอีกครั้งของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

3. *ปัจจัยด้านการปรับตัวทางด้านสังคม* มีการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ รูปแบบ/ขั้นตอนกระบวนการประดิษฐ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในเรื่องของอุปกรณ์ เวลาในการประดิษฐ์ โดยการประยุกต์และดัดแปลง มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้สร้างจิตสำนึกให้เกิดการรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย และมีการสร้างระบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการปรับตัวทางด้านสังคมที่มีการปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลา

4. *ควรมีการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา* งานศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษามากมายทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ควรมีงานฝีมือหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานไปโชว์ให้กับชาวต่างชาติได้เห็น และมีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความรู้ต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการทราบปัญหาของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เพื่อแสวงหาแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันทุกฝ่าย

5. *ควรมีการสร้างเครือข่ายงานด้านภูมิปัญญา* การสร้างเครือข่ายงานด้านภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานของชุมชนบ้านบึงทับแตรง มีการประสานงานร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงในการอนุรักษ์และสืบสานเป็นอย่างดีจนเกิดความสนิทสนมคุ้นเคยในการทำงานร่วมกันทั้งเยาวชนที่เข้ามาเรียนรู้และผู้สนใจ ต่อมาจึงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ที่จัดเตรียมไว้ ขั้นตอนการประดิษฐ์ประสบการณ์

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จนเกิดเครือข่ายการเรียนรู้หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานและพยายามสร้างฐานการเรียนรู้ให้เกิดเป็นเครือข่ายมากขึ้น

สรุปได้ว่า การศึกษาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยภายในมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานในทุกๆ ด้านซึ่งมีเยาวชนในท้องถิ่นและผู้ที่ให้ความสนใจมารับการสืบทอดมีการปรับตัวตามสภาพทางสังคมที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตจนเกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันยอมรับและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน และมีปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน คือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องในการเข้าร่วมกับกิจกรรมต่างๆ จนเกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกิดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิด ปัญหา ประสบการณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ต่อไป

แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน พบว่า จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อพื้นที่ชีวิต หัตถกรรมพื้นบ้านที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน จึงแตกต่างจากคนรุ่นเก่า ทางเลือกในการเสาะหาเพื่อเพิ่มความบันเทิงมีเพิ่มมากขึ้น จากสังคมที่เรียบง่ายเข้าสู่ยุคการบริโภคนิยมที่มีการแข่งขันสูงมาก และเมื่อวันเวลาผ่านไปภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานจึงเลือนหายไป ปัจจัยที่สนับสนุนให้ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานให้อยู่คู่กับสังคมมีหลากหลายปัจจัยด้วยกัน จึงทำให้แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่ดี ควรเริ่มต้นจากการเน้นหนักไปที่การสืบทอดจากตัวบุคคลที่เป็นผู้สร้างและผู้สืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ให้เกิดการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ การบริหารจัดการวัฒนธรรมภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานเป็นหนทางหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวแปรอันสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ให้เผยแพร่ออกไปเพื่อเป็นหลักประกันของความยั่งยืนของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน การบริหารจัดการภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานแบบมีส่วนร่วม (Participatory Folk Crafts Management) เป็นการดึงผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งและเข้ามาเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อให้เป็นมรดกร่วมกันของบุคคลทั่วไปไม่ใช่เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และร่วมกันสร้างจิตวิญญาณทางวัฒนธรรมร่วมกัน

1. *ควรมีการบรรจุในแผน อบต.บึงทับแระ* เพื่อรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนบึงทับแระ ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ปัจจุบันนี้พบว่า หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ การสานเสื่ออก ทำไม้กวาด เป็นต้น ยังมีลักษณะการทำเป็นแบบครัวเรือน ยังกระจายกระจายอยู่แทบทุกหมู่บ้าน ยังไม่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มเครื่องจักรสาน จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการบรรจุอยู่ในแผนจังหวัด แผนอบต.เพื่อการขอจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบึงทับแระ ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานอย่างเป็นทางการ และต้องการให้หาช่องทางตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าจากกลุ่มดังกล่าวด้วย

2. *ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารในรูปแบบองค์กร* ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานและดำเนินการอนุรักษ์งานด้านศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนโดยการสรรหาผู้ที่มีศักยภาพทางด้านผู้นำและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสนใจเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ตลอดจนการแต่งตั้งหรือทำการเลือกคณะกรรมการร่วมกันปรึกษาและวางแผน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของการถ่ายทอดองค์ความรู้ การสื่อสาร การเผยแพร่

ประชาสัมพันธ์ อีกทั้งต้องมีการจัดสร้างและวางวัตถุประสงค์หลักให้มีความชัดเจนมากขึ้น ในเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

3. *ควรมีการจัดตั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน* แนวทางในการสืบสานสืบทอดการอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยการนำความรู้ที่มีมาเผยแพร่และบูรณาการให้เข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาผนวกรวมกับหลักสูตรการเรียนตามที่กระทรวงศึกษาได้กำหนดไว้หรืออาจมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในการเรียนรู้เรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานและมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการฝึกหัดขั้นตอน/ระเบียบวิธีการปฏิบัติให้กับผู้ที่สนใจ มีใจรักและพร้อมที่จะรับการถ่ายทอด

4. *ควรมีการสร้างชุมชนให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์* ในกระแสโลกาภิวัตน์เทคโนโลยีการสร้าง ความสนุกสนานเพลิดเพลินมีความหลากหลายและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น สิ่งที่เป็นศิลปวัฒนธรรมจึงได้รับการลดเลือนคุณค่าลง ดังนั้น ชุมชนควรตระหนักเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของคุณค่าที่ได้รับการลดทอนของศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน จำเป็นต้องสร้างให้เกิดความรักและความห่วงแหน ผู้นำและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรร่วมกันนำภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่สวยงามเข้าไปสู่จิตใจของกลุ่มสมาชิกและคนในสังคม ประชาชนทั่วไปควรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มีความสามัคคี และที่สำคัญคือ การมีจิตสำนึก ร่วมกันว่า หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานเป็นทุนทางวัฒนธรรมของคนทุกคนไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับเล็กหรือระดับใหญ่ ควรร่วมกันวางแผน วางนโยบายในการอนุรักษ์ร่วมกัน คิดถึงอนาคตของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่บรรพบุรุษคิดค้นให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป ให้หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานไม่สิ้นลมหายใจเพียงเพราะการเห็นคุณค่าของความสะดวกสบายจนละทิ้งคุณค่าดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของอดีต

5. *ควรมีความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง* ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา ยังคงเห็นความสำคัญและคุณค่าของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน และมีการให้ความร่วมมือในการที่จะอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้หรือการจัดการเรียนรู้โดยการนำนักเรียน นักศึกษาเข้ามาศึกษาดูงาน มีการจัดงานเพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่บ่อยครั้ง

6. *ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์* มีแนวทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น การจัดทำหนังสือรวบรวมภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยในหนังสือประกอบไปด้วยประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานแต่ละชนิด ขั้นตอน/วิธีการประดิษฐ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่ละเอียดและสมบูรณ์ รวบรวมปราชญ์และครูภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ที่มีความรู้ความสามารถ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน และหนังสือต้องมีการจัดทำจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป เพื่อให้ผู้สนใจได้มีโอกาสในการศึกษาและทำความรู้จักกับหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานได้ลึกซึ้งมากกว่าเดิม การเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้ามาทำการสืบค้นและเรียนรู้เรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานหรือทางวิทยุโทรทัศน์ก็จะเป็นการกระตุ้นเตือนให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นแล้วจึงเดินทางมายังของชุมชนบึงทับแรต ซึ่งเป็นการเผยแพร่ทางสาธารณชนอีกทางหนึ่ง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน มีการอภิปรายผลดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

การมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ทั้งหมด 5 ด้านโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบริหารจัดการทรัพยากร และรองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการมีส่วนร่วม

ด้านการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีส่วนร่วมในการเผยแพร่งานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยเน้นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันที่เหมาะสมกับ วิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่างานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เป็นสิ่งสำคัญของคนบ้านบึงทับแตรง จึงมีการร่วมด้วยช่วยกันประชาสัมพันธ์เผยแพร่งานฝีมือด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานดังกล่าว เพื่อให้นักท่องเที่ยวคนไทยหรือต่างประเทศให้รู้จักมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี คงทอง (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสาน อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของกลุ่มอาชีพจักสาน เริ่มจากการรวมกลุ่มอาชีพจักสานตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 โดยมีสมาชิกเพียง 3 คน รูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องใช้ทั่วไป เช่น ตะกร้า กระเป๋ า กระจาด พัด เป็นต้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจักสานกับกลุ่มภายนอกชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุย สำหรับการถ่ายทอดความรู้ เป็นลักษณะแบบกลุ่มครอบครัว และเครือญาติ จากรุ่นสู่รุ่นและเพื่อนบ้าน ด้วยวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มในระยะเริ่มต้นนี้ ยังไม่มีมีการร่วมกันเป็นลายลักษณ์อักษร มีการพึ่งพาอาศัยกัน และช่วยเหลือกัน จนสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน

ด้านบริหารจัดการทรัพยากร

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านบริหารจัดการทรัพยากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการเตรียมตัวและความพร้อมของชุมชนในด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ การทอผ้า ทอเสื่อกก ทำไม้กวาด ตลอดจนงานจักสาน ฯลฯ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าทรัพยากรในชุมชนมีเพียงพอสำหรับการทำงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ ไม้ไผ่ เสื่อกก ผ้า ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สักดิ์ศักดิ์ แสงฉาย (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทูทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนบางนางลี่ อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า ตำบลบางนางลี่มีทุนทางสังคมที่สำคัญคือ ทุนทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ซึ่งมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่ประชาชนสร้างขึ้นที่สมาชิกในหมู่บ้านใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต มีทรัพยากรดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะในการทำเกษตรครบวงจร มีการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดเป็น

จำนวนมาก เช่น มะพร้าว ส้มโอ ลิ้นจี่ สำหรับทุนทางวัฒนธรรมได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ภูมิปัญญาสมุนไพร

ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนบึงทับแฉด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภูมิปัญญาในการประดิษฐ์งานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน สามารถทำเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำเป็นของฝากและของที่ระลึก อีกทั้งยังเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกชัย พุ่มดวง (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนตำบลโคกโคเต่า อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่าการนำแนวคิดการจัดการความรู้มาใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนเป็นที่ยอมรับว่าสามารถทำให้ชุมชนเพิ่มรายได้ และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน โดยพบว่าชุมชนมีการจัดการความรู้เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน การจัดทำแผนชุมชน และแก้ไขปัญหาของชุมชน การจัดการความรู้จึงเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยคนในชุมชนเองเป็นผู้สร้างความรู้และเสนอทางเลือกในการพัฒนาท้องถิ่น การสร้างแรงจูงใจขององค์กรชุมชนเอง (Demand Side) จนทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ

ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการค้นคว้าและการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น งานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานสืบทอดจนมาถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการเก็บรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะเป็นสืบทอดรุ่นต่อรุ่น ทำให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีดา พูลสิน(2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีความหลากหลายในมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่า มีการค้นคว้าและการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดการองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมดำเนินงานในชุมชน แนวทางแก้ไขคือ ชุมชนต้องมีการศึกษาความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและนำมาอนุรักษ์เผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมและพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ อีกทั้งชุมชนต้องทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมร่วมกับวัด บ้าน โรงเรียน และศูนย์เยาวชน พร้อมทั้งมีการพัฒนาคุณภาพและจำนวนบุคลากรทางวัฒนธรรมจะต้องมีการร่วมกำหนดแผนงานกิจกรรมด้านวัฒนธรรมร่วมกัน

ด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระดับการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งซึ่งนับเป็นการสืบทอดมรดกทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เพื่อให้คงอยู่ในสังคมสืบต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสิ่งที่สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้นั้น จำเป็นจะต้อง

ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจมรดกทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชานนท์ วิสุทธิชานนท์ (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านและสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มีการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านบรรพบุรุษ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และญาติพี่น้องและภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพของครอบครัว ทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านบางส่วนยังคงมีรุ่นลูกหลาน สืบทอดต่อกันมา จนถึงปัจจุบันนี้ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ภูมิปัญญาส่วนหนึ่งในปัจจุบันแทบที่จะไม่เห็น และไม่มีผู้สืบทอดต่อแล้ว เพราะอิทธิพลจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาแทรกแซงจนทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นคงเหลืออยู่เพียงคำบอกเล่าเท่านั้น

2. แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบึงทับแสด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร : ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน พบว่า จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อพื้นที่ชีวิต ทักษะคนรุ่นใหม่ที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน จึงแตกต่างจากคนรุ่นเก่า ทางเลือกในการเสพสื่อเพื่อเพิ่มความบันเทิงมีเพิ่มมากขึ้น จากสังคมที่เรียบง่ายจนเข้าสู่ยุคการบริโภคนิยมที่มีการแข่งขันสูงมาก และเมื่อวันเวลาผ่านไปภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานจึงเลือนหายไป ปัจจัยที่สนับสนุนให้ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานให้อยู่คู่กับสังคมมีหลากหลายปัจจัยด้วยกัน จึงทำให้แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่ดี ควรเริ่มต้นจากการเน้นหนักไปที่การสืบทอดจากตัวบุคคลที่เป็นผู้สร้างและผู้สืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ให้เกิดการสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ การบริหารจัดการวัฒนธรรมภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานเป็นหนทางหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวแปรอันสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ให้เผยแพร่ออกไปเพื่อเป็นหลักประกันของความยั่งยืนของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน การบริหารจัดการภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานแบบมีส่วนร่วม (Participatory Folk Crafts Management) เป็นการดึงผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งและเข้ามาเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อให้เป็นมรดกร่วมกันของบุคคลทั่วไปมิใช่เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และร่วมกันสร้างจิตวิญญาณทางวัฒนธรรมร่วมกัน

1. *ควรมีการบรรจุในแผน อบต.บึงทับแสด* เพื่อรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนบึงทับแสด ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ปัจจุบันนี้พบว่า หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน อาทิ การสานเสือกก ทำไม้กวาด เป็นต้น ยังมีลักษณะการทำเป็นแบบครัวเรือน ยังกระจาดกระจายอยู่แทบทุกหมู่บ้าน ยังไม่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มเครื่องจักรสาน จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการบรรจุอยู่ในแผนจังหวัด แผนอบต.เพื่อการขอจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบึงทับแสด ด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานอย่างเป็นทางการ และต้องการให้หาช่องทางตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าจากกลุ่มดังกล่าวด้วย

2. *ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารในรูปแบบองค์กร* ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานและดำเนินการอนุรักษ์งานด้านศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนโดยการสรรหาผู้ที่มีศักยภาพทางด้านผู้นำ และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสนใจเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ตลอดจนการแต่งตั้งหรือทำการเลือกคณะกรรมการร่วมกันปรึกษาและวางแผน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้าน

เครื่องจักรสาน ให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของการถ่ายทอดองค์ความรู้ การสื่อสาร การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ อีกทั้งต้องมีการจัดสร้างและวางวัตถุประสงค์หลักให้มีความชัดเจนมากขึ้น ในเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

3. *ควรมีการจัดตั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน* แนวทางในการสืบสานสืบทอด การอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งการเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยการนำความรู้ที่มีมาเผยแพร่และบูรณาการให้เข้ากับ กิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาผนวกรวมกับหลักสูตรการเรียนตามที่กระทรวงศึกษาได้กำหนดไว้หรือ อาจมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในการเรียนรู้เรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานและมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการฝึกหัดขั้นตอน/ระเบียบวิธีการปฏิบัติให้กับผู้ที่สนใจ มีใจรักและพร้อมที่จะรับการถ่ายทอด

4. *ควรมีการสร้างชุมชนให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์* ในกระแสโลกาภิวัตน์เทคโนโลยีการสร้าง ความสนุกสนานเพลิดเพลินมีความหลากหลายและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น สิ่งที่เป็นศิลปวัฒนธรรมจึงได้รับการลด เลือนคุณค่าลง ดังนั้น ชุมชนควรตระหนักเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของคุณค่าที่ได้รับการลดทอนของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน จำเป็นต้องสร้างให้เกิดความรักและความห่วงหาพัน ผู้นำและผู้ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องควรนำภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่สวยงามเข้าไปสู่จิตใจของกลุ่มสมาชิกและคน ในสังคม ประชาชนทั่วไปควรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มีความสามัคคี และที่สำคัญคือ การมีจิตสำนึก ร่วมกันว่า หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานเป็นทุนทางวัฒนธรรมของคนทุกคนไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับเล็ก หรือระดับใหญ่ ควรร่วมกันวางแผน วางนโยบายในการอนุรักษ์ร่วมกัน คิดถึงอนาคตของภูมิปัญญาหัตถกรรม พื้นบ้านเครื่องจักรสานที่บรรพบุรุษคิดค้นให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป ให้หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานไม่ สิ้นลมหายใจเพียงเพราะการเห็นคุณค่าของความสะดวกสบายจนละทิ้งคุณค่าดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของอดีต

5. *ควรมีความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง* ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา ยังคงเห็นความสำคัญและคุณค่าของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน และมีการให้ ความร่วมมือในการที่จะอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อจัดทำเป็น แหล่งเรียนรู้หรือการจัดการเรียนรู้โดยการนำนักเรียน นักศึกษาเข้ามาศึกษาดูงาน มีการจัดงานเพื่อ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่บ่อยครั้ง

6. *ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์* มีแนวทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อ สิ่งพิมพ์ เช่น การจัดทำหนังสือรวบรวมภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยในหนังสือประกอบไปด้วยประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานแต่ละชนิด ขั้นตอน/วิธีการประดิษฐ์หัตถกรรม พื้นบ้านเครื่องจักรสานที่ละเอียดและสมบูรณ์ รวบรวมปราชญ์และครูภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักร สาน ที่มีความรู้ความสามารถ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน และหนังสือต้องมีการจัด จำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป เพื่อให้ผู้สนใจได้มีโอกาสในการศึกษาและทำความรู้จักกับหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องจักรสานได้ลึกซึ้งมากกว่าเดิม การเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามา ทำการสืบค้นและเรียนรู้เรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานหรือทางวิทยุโทรทัศน์ก็จะเป็นการกระตุ้นเตือน ให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นแล้วจึงเดินทางมายังของชุมชนบึงทับแรด ซึ่งเป็นการเผยแพร่ทาง สาธารณชนอีกทางหนึ่ง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้านการมีส่วนร่วม หน่วยงานภาครัฐควรมีการส่งเสริมองค์การชุมชนและปรับกระบวนการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับงานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

ด้านบริหารจัดการทรัพยากร ควรมีการรับฟังปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการสร้างสรรคงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้นเพื่อจัดแสดงงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน

ด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในชุมชนด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ เช่น การแสดงงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. งานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน เสนอแนะว่า อยากให้ทีมวิจัยหรือหน่วยงานของรัฐเข้ามาให้ความรู้ และช่วยสอนรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้กับกลุ่มอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และอยากให้ช่วยเพิ่มช่องทางการตลาด เพื่อให้ได้มีงานทำและมีรายได้เพิ่มอย่างยั่งยืน เพราะสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรซึ่งมีรายได้ต่อเดือนน้อยและไม่แน่นอน

2. ควรทำการศึกษาวิจัยแบบเจาะลึกระหว่างตัวปราชญ์ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานแต่ละประเภท เพื่อเป็นการเรียนรู้ความเป็นมาของตัวปราชญ์กับความชำนาญการประดิษฐ์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานนั้น เนื่องจากปราชญ์แต่ละท่านจะมีความชำนาญในเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานที่แตกต่างกันไป

3. ควรทำการศึกษาวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อระดมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กร/กลุ่มต่างๆ ในการลงมือปฏิบัติการ เพื่อตั้งและเสริมสร้างศักยภาพของผู้ที่ทำงานด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในทุกด้าน

4. ควรทำการศึกษาการบูรณาการความรู้ทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน กับความรู้ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อขยายขีดความสามารถของงานหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน ไปสู่เรื่องต่างๆ เพื่อให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

5. ควรทำการศึกษาด้านทัศนคติและเจตคติที่มีผลต่อกิจกรรมภูมิปัญญาทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักรสาน บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงทางสังคม